

(۲۵) روایت ابی مَخْلَدِ سَرَّاجِ:

«عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ، عَنْ صَالِحِ بْنِ السُّنْدِيِّ، عَنْ جَعْفَرِ بْنِ بَشِيرٍ، عَنِ الْحُسَيْنِ بْنِ أَبِي الْعَلَاءِ، عَنْ أَبِي مَخْلَدِ السَّرَّاجِ: عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ أَنَّهُ قَالَ: «قَضَى أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ عَلَيْهِ السَّلَامُ فِي رَجُلٍ دَعَا آخَرَ: ابْنَ الْمَجْنُونِ، فَقَالَ لَهُ الْآخَرُ: أَنْتَ ابْنُ الْمَجْنُونِ، فَأَمَرَ الْأَوَّلَ أَنْ يَجْلِدَ صَاحِبَهُ عَشْرِينَ جَلْدَةً، وَقَالَ لَهُ: اعْلَمْ أَنَّهُ مُسْتَحَقٌّ مِثْلَهَا عَشْرِينَ، فَلَمَّا جَلَدَهُ أُعْطِيَ الْمَجْلُودَ السَّوْطَ، فَجَلَدَهُ نَكَالًا يُنْكَلُ بِهِمَا»^۱

ما می گوئیم:

۱. این روایت با یکی از برداشت ها از روایت عبد الرحمن حجاج (روایت ۷) در تعارض است. چرا که در آنجا گفته شده بود که در دو نفر که «یتسابان»، نفر دوم عقاب ندارد. در حالی که این روایت برای هر دو نفر عقاب را ثابت می داند، و همچنین مضمون روایت با آنچه برخی از فقها در ذیل آیه «فمن اعتدى عليكم فاعتدوا عليه بمثل ما اعتدى عليكم» آورده اند - و خواهیم خواند - در تعارض است.
۲. اما درباره این روایت می توان گفت که این دستور حضرت امیر ناشی از تخلف طرفین از آداب اجتماعی بوده است و نه ناشی از گناه اخروی (همانطور که پدر فرزندش را تنبیه می کند). یعنی حضرت امیر به عنوان حاکم اسلامی و معلم جامعه، ممکن است در صدد تنبیه و سالم سازی جامعه بوده باشد. (و این مطلب درباره بسیاری از قضاوت های امیرالمومنین قابل تسری است)
۳. روایت صحیح است و لذا در بررسی ادله ای که مقابله به مثل را در سبّ تجویز می کند، باید به این روایت توجه داشت.
۴. پس اگر گفتیم اثبات مجازات دال بر حرمت شرعی است، می توان به این روایت بر حرمت سبّ تمسک کرد ولی اگر اثبات مجازات را نوعی حکم حکومتی برشمریم، استدلال به روایت بر حرمت سبّ به نحو مطلق ممکن نیست.
۵. این مطلب را می توان در مورد روایات دیگری با همین مضمون هم مطرح کرد.

«عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ الْقَاسِمِ بْنِ مُحَمَّدٍ، عَنِ الْمُنْقَرِيِّ، عَنِ النُّعْمَانِ بْنِ عَبْدِ السَّلَامِ، عَنْ أَبِي حَنِيفَةَ، قَالَ: سَأَلْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ عَنْ رَجُلٍ قَالَ لِآخَرَ: يَا فَاسِقُ؟ قَالَ: لَأُحَدِّثَ عَلَيْهِ وَيُعَزَّرُ»^۲

۱. همان، ج ۱۴، ص ۱۹۶

۲. همان، ص ۱۹۸

« عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ ، عَنْ أَبِيهِ ، عَنِ ابْنِ فَضَالٍ ، عَنْ يُونُسَ بْنِ يَعْقُوبَ ، عَنْ أَبِي مَرْيَمَ : عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عَلَيْهِ السَّلَامُ ، قَالَ : « قَضَى أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ عَلَيْهِ السَّلَامُ فِي الْهَجَاءِ التَّعْزِيرَ »^١

«عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا ، عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ بْنِ عَيْسَى ، عَنِ الْحُسَيْنِ بْنِ سَعِيدٍ ، عَنِ النَّضْرِ بْنِ سُوَيْدٍ ، عَنِ الْقَاسِمِ بْنِ سُلَيْمَانَ ، عَنْ جَرَّاحِ الْمَدَائِنِيِّ : عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ ، قَالَ : « إِذَا قَالَ الرَّجُلُ لِلرَّجُلِ : أَنْتَ خَبِيثٌ وَأَنْتَ خَنْزِيرٌ ، فَلَيْسَ فِيهِ حَدٌّ ، وَلَكِنْ فِيهِ مَوْعِظَةٌ وَبَعْضُ الْعُقُوبَةِ »^٢

٦. و بهترین شاهد بر این ادعا که تعزیر در مورد این کار، مربوط به جهات تربیتی است و نه حکم شرعی روایتی که مستدرک نقل کرده است.

«و عنه (علیه السلام) ، أنه قال في الرجل يسب الرجل ، أو يعرض به القذف ، مثل ما يقول له : يا خنزير ، يا حمار ، يا فاسق ، يا فاجر ، يا خبيث وما أشبه ذلك ، أو يقول في التعريض : احتملت بأمك ، أو أختك ، وما أشبه هذا ، ففي هذا كله الأدب ، ولا يبلغ به الحد.»^٣

(٢٦) روایت دعائم الاسلام:

« وَ عَنْ عَلِيٍّ أَنَّهُ قَالَ إِذَا قَالَ الرَّجُلُ لِامْرَأَتِهِ لَمْ أَجِدْكَ عَذْرَاءَ فَلَا حَدَّ عَلَيْهِ لِأَنَّ الْعُدْرَةَ تَذْهَبُ مِنْ غَيْرِ الْوَطْءِ قَالَ جَعْفَرُ بْنُ مُحَمَّدٍ ع وَ يُؤَدَّبُ يَعْنِي إِذَا كَانَ الْأَمْرُ عَلَى خِلَافِ مَا قَالَ أَوْ أَرَادَ بِهِ الشَّتْمَ وَ التَّعْرِيضَ مِثْلَ أَنْ يَكُونَ ذَلِكَ فِي شَرِّ جَرَى بَيْنَهُمَا أَوْ مُرَاجَعَةِ كَلَامٍ كَانَ فِيهِ تَعْرِيضٌ »^٤

ما می گوئیم:

١. این روایت موید مطلبی است که ذیل روایت قبل مطرح کردیم و گفتیم ممکن است جریان تعزیر در این موارد، به جهت تأدیب در حوزه اخلاق باشد.

(٢٧) روایت صدوق:

«و نهی عن سب الديك ، وقال : إنه يوقظ للصلاة»^٥

[ایقظ: بیدار می کند]

١. همان، ص ١٩٩

٢. همان، ص ١٩٣

٣. مستدرک الوسائل، ج ١٨، ص ١٠٣

٤. دعائم الإسلام، ج ٢، ص ٤٦٢

٥. من لا يحضره الفقيه، ج ٤، ص ٥

۲۸) روایت استبصار:

«روی ان رجلا سب مجوسیا بحضرة ابی عبد الله علیه السلام فزیره ونهاه عن ذلك فقال : انه

قد تزوج بامه فقال : أما علمت ان ذلك عندهم النکاح

ما می گوئیم:

۱. روایت از سبّ اهل کتاب در جایی که مضمون آن دروغ باشد نهی کرده است.
 ۲. این مضمون را شیخ طوسی در استبصار هم نقل کرده است.^۱
 ۳. همچنین در نقل مستدرک، داستان مربوط به ازدواج مجوسی با خواهر است^۲
- لازم است توجه شود که گویا در آداب پادشاهان ساسانی ازدواج پسر و مادر، خواهر، با برادر، پدر و دختر موجود بوده است و آن را از مقدس ترین اعمال ممکن می دانسته اند. این عمل در نزد ایشان «خویدوده» نامیده می شده است. اما زرتشتیان در روزگار ما این امر را مردود می دانند و خویدوده را به ازدواج با خویشاوندان مانند عموزادگان مربوط می دانند.^۳

۲۹) روایت ابی بصیر:

«یونس عن إسحاق بن عمار عن أبي بصير قال : قال أبو عبد الله علیه السلام فی رجل قال لامرأته لم أجدک عذراء قال : يضرب ، قلت : فإنه عاد قال : يضرب فإنه یوشک أن ینتهی»^۴

ما می گوئیم:

۱. روایت را می توان بر آنچه ذیل روایت ۲۵ آوردیم، حمل نمود.
 ۲. شیخ طوسی روایتی را در معارضه با این روایت، طرح می کنند و سپس بین آنها جمع می کنند.
- «یونس عن زرارة عن أبي عبد الله علیه السلام فی رجل قال : لامرأته لم تأتني عذراء قال : لیس علیه شیء لان العذرة تذهب بغير جماع.
- قال محمد بن الحسن قوله علیه السلام لیس علیه شیء معناه لیس علیه حد تام وإن کان علیه التعزیر حسب ما تضمنه الخبر الأول.»

۱. الاستبصار، ج ۴، ص ۱۸۹

۲. مستدرک الوسائل، ج ۱۸، ص ۸۹

۳. ن ک: ویکی پدیا عنوان خویدوده

۴. الاستبصار، ج ۴، ص ۲۳۱

۳۰) روایت هاشمی:

«عنه عن ابيه عن عمرو بن عثمان الخزاز عن الفضل ابن اسماعيل الهاشمي عن ابيه قال : سألت ابا عبد الله عليه السلام و ابا الحسن عليه السلام عن امرأة زنت فأنتت بولد وأقرت عند امام المسلمين بانها زنت وأن ولدها ذلك من الزنى فأقيم عليها الحد وإن ذلك الولد نشأ حتى صار رجلا فافتري عليه رجل هل يجلد من افتري عليه؟ فقال : يجلد ولا يجلد ، فقلت : كيف يجلد ولا يجلد؟ قال : فقال : من قال له يا ولد الزنى لم يجلد إنما يعزر وهو دون الحد ومن قال له يا ابن الزانية جلد الحد تاما ، فقلت : وكيف صار هذا هكذا؟ فقال : انه إذا قال يا ولد الزنى كان قد صدق فيه وعزر على تعبيره امه ثانية وقد أقيم عليها الحد ، وإذا قال يا ابن الزانية جلد الحد تاما لفريته عليه بعد اظهارها التوبة واقامة الامام عليها الحد»^۱

ما می گوئیم:

روایت اگر چه مربوط به بحث حدّ کذب است ولی می تواند در بحث ما نیز مورد استناد باشد.

۳۱) روایت علی بن جعفر:

«سهل بن زياد عن علي بن اسباط عن علي بن جعفر قال : اخبرني اخي موسى عليه السلام قال : كنت واقفا على رأس ابي حين اتاه رسول زياد بن عبيد الله الحارثي عامل المدينة فقال : يقول لك الأمير : انهض الي ، فاعتل عليه بعلته ، فعاد إليه الرسول فقال له : قد أمرت ان يفتح لك باب المقصورة فهو أقرب لخطوتك قال : فنهض أبي واعتمد على فدخل على الوالي وقد جمع فقهاء اهل المدينة كلهم وبين يديه كتاب فيه شهادة على رجل من اهل وادي القرى قد ذكر النبي صلى الله عليه وآله فقال له الوالي : يا ابا عبد الله انظر في هذا الكتاب قال : حتى انظر ما قالوا قال : فالتفت إليهم فقال : ما قلتكم؟ قالوا : قلنا : يؤدب ويضرب ويعذب ويحبس قال : فقال لهم : رأيتم لو ذكر رجلا من اصحاب النبي صلى الله عليه وآله ما كان الحكم فيه؟ قالوا : مثل هذا ، قال : فليس بين النبي صلى الله عليه وآله وبين رجل من اصحابه فرق!! قال : فقال الوالي : دع هؤلاء يا ابا عبد الله لو اردنا هؤلاء لم نرسل اليك ، قال : فقال أبو عبد الله عليه السلام : اخبرني ابي ان رسول الله صلى الله عليه وآله قال : الناس في اسوة سواء من سمع احدا يذكرني فالواجب عليه ان يقتل من شتمني ولا يرفع

در خارج فقه ائمه اربعه

الى السلطان ، والواجب على السلطان إذا رفع إليه ان يقتل من نال منى قال : فقال زياد بن
عبيد الله : أخرجوا هذا الرجل فاقتلوه بحكم ابي عبد الله.»^۱

ما می گوئیم:

روایت درباره رسول الله روشن است و همچنین سبّ صحابه را نیز مشمول تأدیب و تعزیر می داند.

درس خارج فقه ائمه سید حسن خمینی